

Michał KUJACZ

***SPOŁECZNE GRANICE PRACY
WYMIARY PRACY NIEFORMALNEJ
WE WSPÓŁCZESNYCH
SPOŁECZEŃSTWACH
ZIELONA GÓRA 12–13 LISTOPADA 2015 R.***

W dniach 12–13 listopada 2015 roku w budynku biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego odbyła się zorganizowana przez Sekcję Socjologii Pracy Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz Instytut Socjologii UZ II międzynarodowa konferencja poświęcona społecznym granicom pracy, tym razem dedykowana zjawisku nieformalnych wymiarów pracy we współczesnych społeczeństwach. Było to kolejne wydarzenie z cyklu konferencji zapoczątkowanego w 2014 roku we Wrocławiu.

Celem konferencji była kontynuacja rozważań nad zmianami na rynku pracy, nad jego granicami w warunkach rozwoju gospodarki neoliberalnej na tle procesów globalizacyjnych. Tym razem szczególny przedmiot zainteresowania uczestników stanowiło zjawisko zastępowania pracy rozumianej tradycyjnie jako jednej z podstawowych form zakorzenienia w świecie – pracą nieformalną. Ważne aspekty konferencji stanowiły zagadnienia redefinicji pojęcia pracy nieformalnej, a także stworzenie narzędzi wprowadzania pozytywnych zmian w polityce społecznej, które mogłyby realnie wpłynąć na poprawę sytuacji pracowników. Uniwersytet Zielonogórski gościł naukowców, badaczy i miłośników wiedzy z ośrodków akademickich z Polski (m.in. Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet

Szczeciński, Uniwersytet Jagielloński), a także z zagranicznych ośrodków naukowych (m.in. z Niemiec, Wielkiej Brytanii, Szwecji).

Konferencję otworzył Dziekan Wydziału Pedagogiki, Psychologii i Socjologii dr hab. Marek Furmanek, prof. UZ, a następnie głos zabrał przewodniczący Koła Naukowego Socjologów UZ, Piotr Nieporowski.

Przewodniczącą pierwszej sesji plenarnej była prof. dr hab. Krystyna Janicka, IFiS PAN. Sesję otworzyło wystąpienie prof. dr hab. Kazimierza Sowy z Uniwersytetu Jagiellońskiego, członka komitetu socjologii PAN. Autor starał się poprzez perspektywę historyczną naszkicować obraz zmian ekonomicznych w Polsce po upadku systemu gospodarki centralnie planowanej. Podkreślił rolę konfliktu racjonalizmu makro z racjonalizmem mikro, proces postępującego rozdrobnienia kapitału. Zauważył on również, że społeczne granice pracy w zasadzie granic nie mają, ponieważ społeczeństwa europejskie nie tylko w przeszłości pracowały coraz więcej i więcej, ale czynią to i dziś.

Na temat słabości związków zawodowych w Polsce i Europie w kontekście prekariatu mówił podczas sesji plenarnej pierwszego dnia konferencji Jarosław Urbański, socjolog i działacz społeczno-polityczny, autor pierwszej w Polsce książki na temat prekariatu *Prekariat i nowa walka klas*, który zwrócił szczególną uwagę na gwałtownie pogarszającą się sytuację pracowników nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie. Destabilizację warunków pracy wyraża prekariat, czyli powiększająca się grupa pracowników zatrudnionych na niepewnych warunkach, którzy nie umieją się bronić przed ogromnym wyzyskiem ukrytym pod płaszczykiem elastyczności.

Profesor Jane Hardy z Uniwersytetu Hertfordshire przedstawiła referat nieobecnego prof. Davida Osta: *Left Critiques of Industrial Society and the Rise of the Precariat* oraz własny: *Against pessimism: precarious workers-a dangerous workers – a dangerous but not separate class*. Autorka *Nowego polskiego kapitalizmu* dużą część swojego wystąpienia poświęciła zmianom na globalnym rynku pracy, mówiąc m.in. o wzrastającym zagrożeniu prekarnością na dynamicznie rozwijającym się rynku chińskim. Zauważyła także, że stałe umowy przestały być realnym zapewnieniem trwałości zatrudnienia. Czynnikiem, który wg Jane Hardy może znacząco pomagać w utrzymaniu miejsc pracy, może być zbiorowy opór pracowników przeciwko redukcjom.

Ogólna popularność pojęcia „prekariat” przełożyła się na jego miejsce w dyskusji – już pierwszego dnia konferencji prelegenci podjęli próbę

zdefiniowania prekariatu i wskazania możliwych konsekwencji dalszego powiększania się tej grupy.

Podczas dwóch dni trwania konferencji po zakończeniu każdego z wystąpień następowała krótka część dyskusyjna, która była okazją dla wszystkich uczestników do skomentowania, przedstawienia własnych uwag i refleksji na temat problemów poruszonych wcześniej przez referentów. Od pierwszego dnia konferencji jej uczestnicy obradowali w ramach odbywających się równolegle trzech grup tematycznych, w których referenci przedstawiali wyniki badań dotyczących pracy nieformalnej w następujących ujęciach:

- Koncepcje pracy nieformalnej i obszary jej występowania;
- Pracownicy nieformalni wobec zróżnicowania rynku pracy jako wyzwanie dla praktyki społecznej;
- Warunki pracy nieformalnej i jej konsekwencje.

Dyskusja podczas drugiej sesji plenarnej następnego dnia konferencji, której przewodniczyła Jane Hardy, skupiła się na prekariacie – nowym pojęciu zaproponowanym przez Guya Standinga, które wg autora opisuje nową klasę społeczną, nieustannie zagrożoną brakiem stabilności i niebezpieczną. Zagadnienie „czemu lub komu prekariusze mogliby zagrazać” w nawiązaniu do wystąpienia Klausa Dörre’a (Friedrich Schiller Universität Jena) podniósł Zbigniew Galor (Uniwersytet Szczeciński), który postawił pod znakiem zapytania sensowność tak szerokiego używania pojęcia prekariatu, wskazując, że z perspektywy ekonomiczno-socjologicznego rozumienia pojęcia klasy społecznej jest on określeniem zbiorowości społecznej wyróżnianej ze względu na niepewność zatrudnienia. Podkreślił, że idąc tokiem rozumowania prekariatu jako klasy według Klausa Dörre’a, należałoby mianem prekariuszy określić wszystkich pracowników gospodarek kapitalistycznych, bo ktoś współcześnie może czuć się bezpiecznie i pewnie w systemie, który podlega nieustannej reorganizacji.

Ułatwieniem dla uczestników konferencji niewładających biegle językiem angielskim było zapewnienie przez Sekcję Socjologii Pracy PTS tłumaczenia symultanicznego podczas obu sesji plenarnych oraz w ciągu pierwszego dnia obrad dla jednej grupy tematycznej.

Z punktu widzenia części uczestników konferencji podczas jej trwania pojawiły się wyraźne problemy definicyjne samego pojęcia „prekariat”, robiącego zawrotną karierę w mediach. Zauważono, że jeżeli głównym spoiwem łączącym prekariuszy jest niepewność pracy i dochodu z niej, to prekariuszami współcześnie mogą czuć się wszyscy – od prawników po

pracujących w barach szybkiej obsługi pomocników kuchennych. W kontekście narastającego niezadowolenia związanego z sytuacją ekonomiczną wielu polskich rodzin borykających się z problemem ubóstwa, pojęcie prekariatu, rzekomo nowo kształtującej się klasy społecznej, jest chętnie wykorzystywane przez polityków (tzw. antysystemowców, jak choćby muzyk Paweł Kukiz z Kukiz '15 czy Partię Razem, która swoją ofertę wyborczą kieruje właśnie do prekariuszy).

Panel zamykający konferencję był okazją do podsumowania obrad, a uczestnicy podzielili się swoimi refleksjami na temat dyskusji, które odbywały się w każdej sesji. W panelu udział wzięli: Adam Mrozowicki (Uniwersytet Wrocławski), Julia Kubisa (University of Gothenburg), Krystian Szadkowski (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Marek Cenek (Uniwersytet Warszawski), Jerzy Leszkowicz-Baczyński (Uniwersytet Zielonogórski), Vassil Kirov (Bulgarian Academy of Sciences). Uczestnicy zwrócili uwagę na historyczne, społeczne, polityczne i kulturowe definiowanie granicy między formalnym i nieformalnym zatrudnieniem. Organizatorzy zaprosili wszystkich chętnych do wzięcia udziału w kolejnej konferencji z cyklu, która ma się odbyć w Katowicach w roku 2017.